

ose recenzije i prikaze radova raznolike tematike te nekrologe preminulim akademikima Petru Strčiću (295-299), koji potpisuje Marinko Vuković, i Franji Šanjeku (301-307) autorice Branke Grbac.

Matea Jurić

Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest 19 (2019), 423 stranice

Scrinia Slavonica časopis je slavonskobrodske Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskoga instituta za povijest. Izlazi jednom godišnje, a obrađuje teme posvećene povijesti Slavonije (u novovjekovnom zemljopisnom značenju toga pojma), Srijema i hrvatskoga dijela Baranje. Glavni i odgovorni urednik je Stanko Andrić, a uredništvo čine prominentni hrvatski povjesničari. Odlukom Nacionalnoga vijeća za znanost, od 2011. časopis je uvršten u skupinu A1 u popisu kategoriziranih časopisa iz područja humanističkih znanosti.

Prikaz obrađuje devetnaesti broj, u kojem su objavljena četiri izvorna znanstvena članka, pet prethodnih priopćenja, dva pregledna rada i jedan stručni rad (9-340). Slijedi jedna bibliografija (341-373), esej (375-381), dvije vijesti (383-388), dva nekrologa (389-397), a na kraju časopisa uvršteno je osam prikaza i recenzija (399-422) te ispravak netočnog navoda (423).

Prvi rad, *Jugoistok Garičkog županata u 13. i 14. stoljeću* (9-36), klasificiran je kao izvorni znanstveni članak, a potpisuje ga Danko Dujmović. Težište rada je ubik-

acija posjeda Sveti Ivan jobagiona šomoškoga kastruma Berivojevih, posjeda Dišnik komesa Ruha te posjeda Desnica obitelji Kapitanić. Kao glavni izvor za ubikaciju spomenutih posjeda autor koristi reambulacije iz 1256., ali i druge pisane i kartografske izvore. Glavni historiografski doprinos ovoga rada preciznija je ubikacija posjeda Sveti Ivan na područje današnjega mjesta Kapelice i čvršće povezivanje srednjovjekovne Desnice s područjem uz rječicu Bršljanicu. Rad upotpunjuju dvije slike jozefinskih vojnih karti i pet drugih karata.

Izvorni znanstveni članak Veljka Maksića *Pravoslavno svećenstvo Slavonije i Srijema u borbi s kugom tijekom XVIII. stoljeća* (37-64) govori o utjecaju pravoslavnoga klera na sprečavanje širenja kuge među stanovništvom zaraženoga područja Slavonije i Srijema. Autor iznosi da je glavni autoritet pravoslavnoga klera ležao u činjenici da je stanovništvo zarazu tumačilo kao Božju kaznu ili djelovanje demona, a pomoć su mogli očekivati jedino zazivanjem Boga. Naglašava da je uloga svećenstva bila znatno šira, a prikazuje ih kao posrednike između naroda i svjetovne vlasti te glavne promotore provođenja sanitarnih mjera i informatore pravoslavnoga stanovništva.

Prethodno priopćenje Goranke Šutalo *Blagojevićev „Pjesnik-putnik” (1771) u kontekstu „katoličkoga prosvjetiteljstva”* (65-92) kroz prizmu prosvjetiteljstva analizira spjev *Pjesnik-putnik, nikoji događaji prvo i posli puta Josipa II. cesara rimsko-nimačkoga u Slavoniju* pisca Adama Tadije Blagojevića. Prvo poglavlje donosi kratak pregled Blagojevićeva života i promišljanja književne historiografije o njemu i njegovu djelu. U drugom po-

glavlju, naslovljenom *Zašto „katoličko prosvjetiteljstvo“?*, Šutalo analizira „katoličko prosvjetiteljstvo“ kao pojam, koristeći pritom zaključke i opažanja strane historiografije. U posljednjem, ujedno stožernom poglavlju, *Naznake katoličkog prosvjetiteljstva u Blagojeviće-
vu „Pjesniku-putniku“*, autorica analizira tekst Blagojevićeva spjeva. Brojnim citatima iz spjeva potkrepljuje svoje tvrdnje o prožetosti Blagojevićeva djela katoličkim prosvjetiteljstvom. Na kraju zaključuje da se Blagojevićev spjev može preciznije razumjeti ako se tumači u kontekstu katoličkoga prosvjetiteljstva.

Šume i društvo Slavonske vojne krajine: primjer Brodske pukovnije u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća (93-128) pregledni je rad Mislava Radoševića koji tematizira odnos vojnih autoriteta, lokalnoga stanovništva i njihova okoliša na području pod upravom Brodske graničarske pukovnije. Autor najprije opisuje zapažanja putopisaca o prirodnim obilježjima Slavonije i njezinu stanovništvu, a potom donosi pregled uredbi i zakona koje su o šumama donosili Marija Terezija i Josip II., naglašavajući pritom da jozefinske „Šumske uredbe“ ostaju pravni temelj za upravljanje šumskim potencijalom Vojne krajine do polovine 19. stoljeća. Zatim donosi svoja promišljanja o utjecaju državnih regulacija i reformi na društvo i šume Brodske pukovnije. Autor zaključuje da je glavna posljedica državnih reformi u upravljanju slavonskim šumama bila postupna promjena privrednoga oblika iskorištavanja šuma i pojava kriminala u vidu krađe drvene građe i nastavka ilegalnoga krčenja šuma. Izvorni znanstveni rad Eldine Lovaš *Osječko građanstvo u Upisniku građana od*

stjecanja slobodnog i kraljevskog statusa do prvog popisa neplemenitog stanovništva (129-158) donosi statističku analizu podataka o osječkom građanstvu sadržanom u Upisniku građana. Težište rada stavljeno je na analizu ukupnoga broja, vjerske i „nacionalne“ strukture, bračnoga statusa i zanimanja osječkih građana. Rad sadržava pet grafikona i tri tablice, koji olakšavaju praćenje teksta i kompariranje iznesenih brojčanih podataka.

Siniša Lajnert potpisuje izvorni znanstveni članak *Dioničarsko društvo Slavonske vicinalne željeznice (1892.-1933.)* (159-188), u kojem prikazuje ustroj, poslovanje i likvidaciju Dioničarskoga društva Slavonske vicinalne željeznice. Društvo je upravljalo s četiri pruge: Osijek – Našice, Našice – Nova Kapela Batrina, Pleternica – Požega i Požega – Velika. Na temelju obrađenih izvora autor zaključuje da su te pruge doprinijele gospodarskom napretku Slavonije, a koristile su se za prijevoz ljudi i dobara, što plastično prikazuje tablicom rezultata eksploatacije Slavonske vicinalne željeznice od 1894. do 1910. godine.

Pregledni rad Domagoja Tomasa *Pododbor Matice hrvatske u Osijeku 1936.-1945.* (189-216) opisuje nastanak i djelovanje toga pododbora od njegova osnutka do prisilnoga gašenja. Autor ističe nedostatak izvorne građe kao osnovni problem za proučavanje problematike Pododbora Matice hrvatske u Osijeku od 1938. do njegova gašenja, pa je težište rada stavljeno na prve dvije godine djelovanja, a nedostatak izvora kompenzira novinama koje su izlazile u tom periodu i pisale o osječkom pododboru. Rad sadržava tri tablice i dva grafikona.

Danijel Vojak autor je prethodnoga priopćenja *Stradanje Roma u Slavoniji za vrijeme Drugoga svjetskog rata, 1941.-1945.* (217-240). Iako naslov sugerira da će se rad baviti isključivo stradanjem slavonskih Roma u Drugom svjetskom ratu, autor je napravio dublju analizu koja obuhvaća nekoliko segmenata povijesti slavonskih Roma u promatranom periodu. Rad je tematski podijeljen u nekoliko cjelina: kratki prikaz položaja Roma u Slavoniji do Drugoga svjetskog rata, položaj Roma u Slavoniji i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj s posebnim osvrtom na njihovo stradanje u jasenovačkom logoru, sudjelovanje slavonskih Roma u antifašističkoj borbi i pokušaj lokalnoga stanovništva da spasi Rome od progona. Na kraju autor zaključuje da je progon slavonskih Roma rezultirao njihovim gotovo potpunim istrebljenjem na području Nezavisne Države Hrvatske u Drugom svjetskom ratu. Rad sadržava tablicu koja prikazuje broj Roma na slavonskom području 1921. i 1931. godine.

Prethodno priopćenje Ivice Miškulina *Neprijatelj države iz Okučana: slučaj političkog zatvorenika i emigranta Janjka Sarajlića* (241-269) prati život opozicionara Janjka Sarajlića. Na temelju dostupne građe, poglavito onodobnoga tiska, autor rekonstruira Sarajlićev put od prvoga odlaska u emigraciju, preko povratka u komunističku Jugoslaviju i izdržavanja zatvorske kazne, do Sarajlićeva drugoga odlaska u emigraciju. Zaključuje da je Sarajlićevo djelovanje u emigraciji obilježeno nenasilnom borbom za rušenje Jugoslavije i uspostavu samostalne i suverene Hrvatske. Po povratku iz prve emigracije Sarajlić je uhićen i proglašen državnim neprijateljem te poslan na od-

služivanje kazne u kazneno-popravne domove Stara Gradiška i Lepoglava, što autor detaljno razlaže, objašnjavajući pritom strahote koje je Sarajlić u njima doživio. Zaključuje da je najveći doprinos Sarajlićeva djelovanja njegova propaganda, kojom je bolje upoznao zapadni svijet s nedemokratskom prirodom komunističke Jugoslavije.

Slaven Ružić potpisuje prethodno priopćenje *Stradanje nesrpskog civilnog stanovništva na okupiranom području bivše općine Vukovar (1992.-1998.)* (271-295). U prvom dijelu kratko prikazuje političku događajnicu od uspostave višestranačja i početka srpske pobune u Hrvatskoj do sklapanja Sarajevskoga primirja u siječnju 1992. godine. Potom donosi prikaz stanja javne sigurnosti na teritoriju okupirane općine Vukovar, zaključujući da je nesrpsko stanovništvo bilo izloženo snažnom teroru brojnih srpskih paravojnih formacija i lokalnih milicija. Nastavak rada obilježen je navođenjem stradalog nesrpskog stanovništva s područja općine Vukovar. Autor navodi ime i prezime žrtve, dob, mjesto i način ubojstva te mjesto pronalaska tijela. Prema autorovim podacima, najviše nesrpskoga stanovništva stradalo je tijekom 1992., a kao glavne motive takva ponašanja autor navodi nacionalnu nesnošljivost, ali i stjecanje protupravne imovinske koristi.

Prethodno priopćenje Marije Rotim i Nikoline Vuković *Izbjeglički centar Gašinci 1992.-1999.* (297-319) obrađuje postojanje, rad i ulogu Izbjegličkoga centra u Gašincima od njegova otvaranja do zatvaranja. Rad prikazuje razloge i svrhu nastanka Izbjegličkoga centra, u kojem su pretežito zbrinute muslimanske izbjeglice

iz Bosne i Hercegovine, njegove smještajne kapacitete i životne uvjete. Usto donosi prikaz oblika društvenoga i vjerskoga života unutar Izbjegličkoga centra. Rad sadržava tablicu registriranih prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj od 1. prosinca 1991. do 1. prosinca 1998. i pet fotografija iz Izbjegličkoga centra u Gašincima.

Zapisnici sa sjednica tabora Ustaške mladeži Vukovar (srpanj 1942. – travanj 1943.) (321-340) stručni je rad Petra Macuta. Nakon kratkoga uvoda o organizaciji Ustaške mladeži autor piše o važnosti zapisnika kao povijesnih izvora, naglašavajući njihovu rijetkost i slabu očuvanost. U radu je objavljen prijepis dvanaest zapisnika sa sjednica tabora Ustaške mladeži Vukovara od srpnja 1942. do travnja 1943. godine.

U ovom broju časopisa nalazi se *Bibliografija radova objavljenih u časopisu „Zbornik Historijskog instituta Slavonije”* („Zbornik Centra za društvena istraživanja Slavonije i Baranje”, „Slavonski povijesni zbornik”) (341-373). Prijepis sadržaja *Zbornika* rad je Sanje Jurić, Tatjana Melnik napravila je kontrolu i redakturu prijepisa, a priređivač je Stanko Andrić.

U časopisu je objavljen esej Petera Štiha *Revizija povijesti i revizionizam u historiografiji? Svakako!* (375-381). Izvornik eseja napisan je na slovenskom, a na hrvatski jezik preveo ga je Stanko Andrić. Objavljene su i dvije vijesti: *Završen istraživački projekt „Od prašuma do oranica” (ali istraživanje povijesti šuma tek je započeto)* (383-385) donosi podatke o tijeku i rezultatima projekta *Od prašuma do oranica: povijest antropizacije šuma u Slavoniji od srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća*, a *Šesta dodjela Nagrade Pod-*

ružnice mladim povjesničarima (386-388) govori o rezultatima šestoga natječaja Podružnice za „Nagradu za najbolji rad mladih povjesničara iz povijesti Slavonije, Srijema i Baranje”. Prvu nagradu osvojila je Eldina Lovaš za rad *Osječko građanstvo u Upisniku građana od stjecanja slobodnog i kraljevskog statusa do prvog popisa neplemenitog stanovništva (1809.-1814.)*, drugu nagradu osvojile su Marija Rotim i Nikolina Vuković za rad *Gašinački izbjeglički mozaik od 1992. do 1999.*, a treću Ivan Milec za rad *Politika i općinske (samo)uprave u razdoblju šestosiječanjske diktature – primjer kotara Brod na Savi*. Časopis donosi i dva nekrologa: istraživaču problematike nacije, nacionalizma i nacionalnih identiteta prof. dr. Petru Koruniću (1939. – 2018.) (389-392) autora Dinka Župana i fra dr. Franji Emanuelu Hošku (1940. – 2019.) (393-397) autora Roberta Skenderovića. Na kraju se nalazi osam prikaza i osvrt.

Tomislav Smolčić

Historijski zbornik 72 (2019), br. 1, 265 stranica; Historijski zbornik 72 (2019), br. 2, 514 stranica

Historijski zbornik objavljen je 2019. u izdanju Društva za hrvatsku povjesnicu u dva broja. Dosad su tiskana 72 sveska, a svoje prvo izdanje časopis je doživio 1948. te otad kontinuirano izlazi. Prvi broj objavljen 2019. sadržava sedam izvornih znanstvenih članaka, dva pregledna rada, nekoliko prikaza i ocjena te jedan prikaz skupa, tj. projekta ljetne škole. Časopis započinje radom Marka